

УДК: 658.012.8:338

A METHODOICAL APPROACH TO THE FORMATION OF INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPORT FOR THE MANAGEMENT OF ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Andriy Shkrebets / Андрій Шкребець*student / студент 5-го курсу***Iryna Otenko / Ірина Отенко***Doctor of Economics, Professor / д.е.н., професор**ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7849-2381>**Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, Ave. Nauky 9A**Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця,**м. Харків, просп. Науки 9А*

Анотація. У статті розглядаються теоретичні та методичні засади формування інформаційно-аналітичного забезпечення для оцінювання економічної безпеки підприємства в умовах цифрової трансформації. За результатами аналізу наукових підходів визначено сутність та структуру інформаційно-аналітичного забезпечення, запропонована система показників та індикаторів для комплексної оцінки рівня економічної безпеки. Обґрунтовані механізми управління ризиками на основі інформаційно-аналітичного супроводу. Результати дослідження можуть бути використані при управлінні економічною безпекою промислових та сервісних підприємств.

Ключові слова: економічна безпека, інформаційно-аналітичне забезпечення, показники безпеки, індикатори, управління ризиками.

Вступ.

В умовах посилення економічної нестабільності, глобальних макроекономічних потрясінь та цифровізації бізнес-середовища українські підприємства зіткнулися з необхідністю радикального переосмислення систем управління економічною безпекою. Однак практична більшість вітчизняних компаній, незважаючи на розвинений кадровий потенціал, не в повній мірі володіє системним та науково обґрунтованим підходом до формування інформаційно-аналітичного забезпечення оцінювання економічної безпеки в умовах цифровізації. Існуюча практика управління економічною безпекою на підприємствах характеризується фрагментарністю, несистемністю та відсутністю інтегрованого інформаційно-аналітичного супроводу. Це призводить до неспроможності своєчасної ідентифікації та нейтралізації загроз, що накопичуються в господарському середовищі, і, як наслідок, до втрати

конкурентних переваг та зниження вартості підприємства. Проблемність ситуації посилюється відсутністю єдиного загальноприйнятого методологічного підходу до формування комплексної системи інформаційно-аналітичного забезпечення оцінювання економічної безпеки, що інтегрував би теорію та практику, сучасні інформаційні технології та традиційні методи аналізу[1,2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Питання економічної безпеки підприємства досліджували М. З. Шморгун, В. О. Франчук, Г.В. Козаченко, С.В. Філіпова, А. О. Старостіна та інші науковці, які розглядали окремі складові економічної безпеки та способи її забезпечення. Проблематика інформаційного забезпечення управління розглядалась у роботах О. А. Левицької, Ж. В. Брич, С. В. Мних та ін. Однак необхідно констатувати, що в науковій літературі бракує комплексних досліджень, присвячених розробленню системи інформаційно-аналітичного забезпечення оцінювання економічної безпеки підприємства з урахуванням сучасних вимог цифрової економіки та специфіки українського бізнес-середовища.

Мета статті - розробити методичний підхід до інформаційно-аналітичного забезпечення за рахунок формування системи показників та індикаторів, практичних рекомендацій щодо впровадження механізмів управління ризиками.

Основний текст.

Інструментарій управління економічною безпекою підприємства представляється сукупністю організаційних, правових та господарських заходів, спрямованих на захист інтересів підприємства від негативного впливу внутрішніх та зовнішніх факторів, забезпечення стабільності його функціонування та досягнення стратегічних цілей розвитку[3]. Інформаційно-аналітичне забезпечення оцінювання економічної безпеки підприємства представляє собою систему методів, технологій та програмних рішень, спрямованих на збір, обробку, аналіз про стан та рівень економічної безпеки, необхідної для обґрунтування управлінських рішень щодо її забезпечення та покращення[4].

Функціональні складові економічної безпеки представляють такі її види:

фінансова, що характеризує стійкість фінансового стану, ліквідність, платоспроможність та прибутковість; виробнича – захист виробничого потенціалу, забезпечення ефективності виробничих процесів та якості продукції; інформаційна – захист інформаційних активів від несанкціонованого доступу, витоків та втрат конфіденційної інформації; кадрова забезпечується формуванням висококваліфікованого колективу, лояльності та стабільності персоналу; юридична/правова – дотримання нормативно-правової бази, захист від судових та адміністративних ризиків [5,6]. Основу інформаційно-аналітичного забезпечення складає розроблена система показників та індикаторів. Індикатори економічної безпеки – це кількісні та якісні показники, які характеризують рівень загрози та чутливо реагують на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищах підприємства (Табл.1).

Таблиця 1 - Система показників оцінювання економічної безпеки

Складові економічної безпеки	Показники	Критичні значення
Фінансова	Коефіцієнт автономії, ROA, ROE, коефіцієнт ліквідності	> 0,3; > 0,05; > 0,1; > 1,0
Виробнича	Коефіцієнт використання основних виробничих засобів, продуктивність праці, собівартість одиниці продукції	> 0,75; зростання; 100-110%
Інформаційна	Витрати на інформаційну безпеку (% від доходу), факти порушень	> 2%; = 0
Кадрова	Плинність персоналу, середня зарплата до ринкової	< 10%; > 80%
Юридична/ правова	Кількість судових позовів, штрафів, судимостей	= 0; мінімальні

Для оцінювання рівня економічної безпеки пропонується використовувати інтегральний показник, розрахований за формулою:

$$IB = \sum(B_i \times W_i),$$

де: B_i – нормалізоване значення i -го показника (від 0 до 1);

W_i – ваговий коефіцієнт i -го показника, $\sum W_i = 1$.

Процес формування інформаційно-аналітичного забезпечення передбачає реалізацію наступних етапів [6,7]:

1. Аналіз та планування: визначення інформаційних потреб користувачів; аналіз існуючих систем обліку та звітності; визначення джерел інформації (внутрішніх та зовнішніх); розроблення програми впровадження системи.

2. Проектування: розроблення структури баз даних; визначення форм та регулярності подання звітів; обґрунтування методів аналізу та інструментів; визначення показників та індикаторів для кожної складової.

3. Реалізація: впровадження програмного забезпечення; навчання персоналу; налаштування збору та обробки даних; тестування системи; адаптація за результатами тестування.

4. Моніторинг та удосконалення: постійний моніторинг якості даних; регулярна оцінка результативності системи; адаптація до змін у бізнес-середовищі; удосконалення методів аналізу та показників.

Для комплексної оцінки рівня економічної безпеки рекомендується застосовувати такі методи [8,9,10]:

- індикаторний метод – порівняння фактичних показників з пороговими значеннями. Дозволяє швидко ідентифікувати критичні точки та проблемні зони;
- експертне оцінювання – залучення фахівців для якісної оцінки таких аспектів, як якість управління, репутаційні ризики, стратегічна позиція;
- кореляційно-регресійний аналіз – встановлення взаємозв'язків між показниками та їх впливу на загальний рівень економічної безпеки;
- кластерний аналіз – групування показників та загроз за типами та рівнями критичності;
- факторний аналіз – моделювання та виявлення найвпливовіших чинників

економічної безпеки;

- метод канонічної кореляції – для визначення причинно-наслідкових взаємозалежностей між показниками (факторами) економічної безпеки;
- графічний аналіз – побудова радарних діаграм, матриць ризиків та інших наочних представлень для спрощення сприйняття інформації керівництвом.

Крім економіко-статистичних методів для аналізу, оцінки, виявлення, прогнозування можливих загроз економічній безпеці та моделювання їх наслідків використовуються методи - технології, що базуються на управлінських концепціях «менеджмент якості», «управління компетенціями», «система управління на основі показників EVA», «модель стратегічних карт», «система оцінки ефективності діяльності та зростання К. Робертса та П. Адамса», «система збалансованих показників (BSC)» та ключових показників ефективності КРІ [11]. Такі методи, що пов'язані з технологіями управління значно посилюють інформаційно-аналітичне забезпечення формату економічної безпеки бізнес-процесів підприємства, сигналізують про необхідність їх удосконалення та модернізації, тому заслуговують більш детального розгляду. В їх техніках застосовуються показники, що характеризують ефективність та результативність бізнес-процесів. Загальним принципом цих технік виступає необхідність формування збалансованої, узгодженої системи показників. Так, метод стратегічних карт розглядається як спосіб узгодження цілей діяльності, контролю за їх досягненням, що відповідає принципу гармонізації та узгодженості, стратегічної спрямованості фінансово-економічної безпеки бізнес-процесів на розвиток. Цей метод дозволяє досягти збалансованості між традиційним управлінськими та фінансовими показниками, що орієнтуються на систему управління економічною безпекою. До таких показників належать – формування корпоративних знань і досвіду, завоювання довіри споживачів і співробітників, розробка образу підприємства в майбутньому й т.д. Основна ідея зазначених концептуальних підходів полягає в тому, що розраховані показники, які використовуються в інформаційно-аналітичному забезпеченні необхідно узгодити не тільки з фінансовими цілями, але й між собою як за змістом, так і за

строками реалізації.

На основі отриманої аналітичної інформації підприємство має розробити систему управління ризиками, яка передбачає: ідентифікацію загроз через виявлення негативних факторів на основі аналізу показників та експертних оцінок; оцінювання впливу за рахунок визначення можливих наслідків реалізації загроз для різних аспектів діяльності підприємства; розроблення превентивних заходів, спрямованих на попередження виникнення загроз та зменшення їхнього впливу; моніторинг як відстеження ефективності реалізованих заходів та коригування стратегії; оцінювання та аналіз ефективності результатів управління ризиками й коригування системи управління.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Розроблене інформаційно-аналітичне забезпечення оцінювання економічної безпеки підприємства являє собою комплексний інструмент, що поєднує систему показників та індикаторів, дозволяє здійснювати оперативний контроль над рівнем економічної безпеки та своєчасно ідентифікувати виникаючі загрози. Запропонований методичний підхід до формування інформаційно-аналітичної системи враховує специфіку діяльності українських підприємств та вимоги сучасної цифрової економіки. Впровадження такої системи дозволить підприємствам приймати більш обґрунтовані управлінські рішення, оптимізувати ресурси та підвищити конкурентоспроможність.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням спеціалізованих інформаційно-аналітичних систем для різних галузей економіки, впровадженням елементів штучного інтелекту та машинного навчання для прогнозування ризиків, а також адаптацією системи до специфічних умов функціонування стартапів та малих підприємств.

Список літератури:

1. Економічна безпека підприємств України в умовах сталого розвитку: сучасний стан, чинники та шляхи зміцнення. Науковий журнал. 2025. № 4. С. 15–28.

2. Франчук В. О., Шморгун М. З. Цифрова трансформація систем управління економічною безпекою. Вісник ХНЕУ. 2024. № 1. С. 65–75.

3. Пархоменко Н. О. Теоретико-методичні основи оцінювання економічної безпеки. К.: КНУ імені Т. Шевченка, 2022. 195 с.

4. Шморгун М. З. Економічна безпека підприємства: теоретичні засади та практичні підходи. К.: КНЕУ, 2020. 280 с.

5. Нижник В. М. Інформаційне забезпечення системи управління економічною безпекою. Економіка і управління. 2023. № 5. С. 102–109.

6. Франчук В. О. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління підприємством. Х.: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. 160 с.

7. Старостіна А. О. Сутність та складові інформаційно-аналітичного забезпечення управління. Науковий вісник НЛТУУ. 2021. Вип. 31.4. С. 215–221.

8. Левицька О. А., Брич Ж. В. Методичні підходи до оцінювання рівня економічної безпеки промислових підприємств. Економіка і управління. 2023. № 3. С. 45–52.

9. Мних С. В., Дарушка О. М. Система показників економічної безпеки підприємства: теоретичні основи. Вісник ХНЕУ. 2022. № 2. С. 78–89.

10. Сосновська О. О. Аналіз методів оцінки рівня економічної безпеки промислових підприємств. Бізнес Інформ. 2019. № 1. С. 21–26.

11. Отенко І. П., Харнам М. В., Шкрібень Р. П. Формування концептуальної моделі управління фінансово-економічною безпекою бізнес-процесів підприємства. Бізнес Інформ. 2020. № 12. С. 423–429.

Abstract. *The article examines the theoretical and methodological principles of developing information-analytical support for assessing economic security of enterprises in the context of digital transformation. Based on the analysis of scientific approaches, the essence and structure of information-analytical support is determined, a system of indicators for comprehensive assessment of economic security level is proposed. Mechanisms for risk management based on information-analytical support are substantiated. The results of the research can be used in managing the economic security of industrial and service enterprises.*

Keywords: *economic security, information-analytical support, security indicators, indices, risk management.*